

107e

T. o. 590.

Fortunante Christo! 2
EXERCITATIONUM ETHICARUM
ad Ethicor. Aristot. Nicomachior.
LIBRUM I.

P R I M A
DE
SUMMO BONO,

PRÆSIDE
DN.
FRIDERICO CAHLENO
M. & P. L. C. Gymn. Hall.
Rectore,

Respondente
JOHANNE BAPTISTA RITTERO
Hallensi Saxone

Academiam capessente,
Habenda D. Augusti
A. O. R. clo lxx LV.
H. L. Q. S.

Prelo OELSCHLEGELIANO.

VIRIS

Nobilissimis, Magnificis, Plurimum

Reverendo, Excellentissimis

Reverendissimi, Illustrissimi, ac Celsissimi

Principis ac Domini,

DN. AUGUSTI,

P. Administ. A. M. Procancellario, Con-
siliariis, Judicij Salinarum Halensium

Præfidi, Concionatori aulico,

ac Alumnorum Ephoro.

Dn. JOHANNI KRULLEN, J. U. D.

Dn. GEBHARDO ab ALVENS-

LEBEN, Hereditario in Neu-
Batterleben.

Dn. MICHAELI König, J. U. D.

Dn. JOHANNI OLEARIO,

SS. Th. D.

Dnis Patronis, Mæcenatibus, Evergetis &

Promotoribus perpetuâ animi submissio-

ne & pietatis curâ suspiciendis

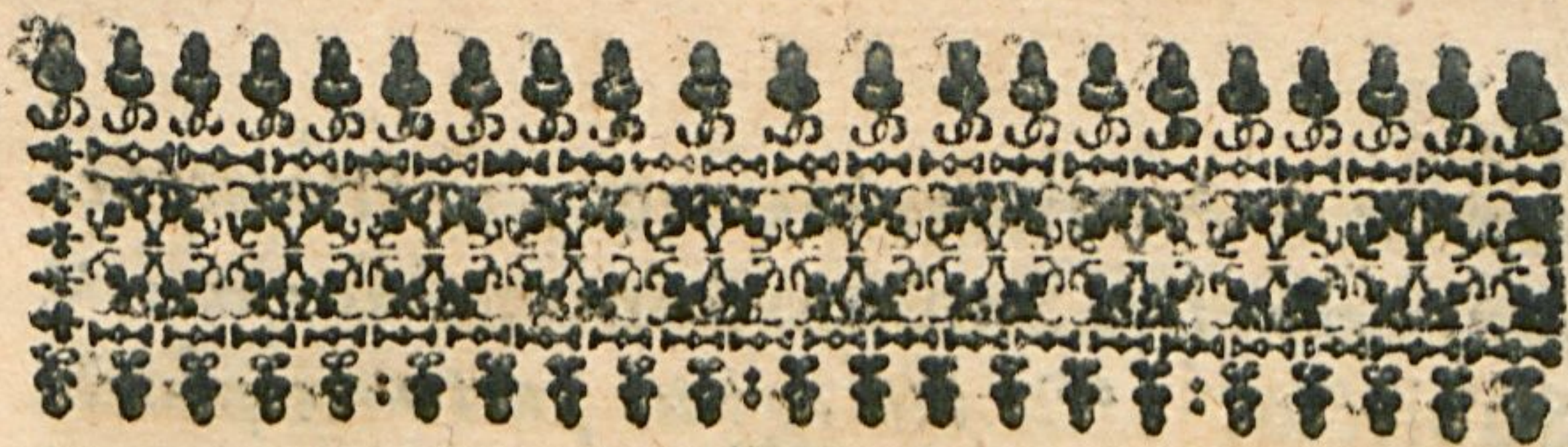
Hanc Exercitationis Ethicæ *πρωτοβου-*

ρίαν in obsequii testimonium &

favoris incentivum

submissè inscribit

RESPONDENS.

ΔΟΣ ΘΕΟΣ!

ΠΡΟΔΙΑΣΚΑΛΙΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ

LIBRI PRIMI ETHIC.
NICOMACHIOR.

Explicatis Ethices Aristotelico-
Nicomachione Præcognitis, ad ipsa
Præcepta propius bono cum DEO acce-
dimus, consideraturi modò cum Philo-
sopho, FINE M h. e. summum Bonum, de
quo ipse Libro I. agit, & quidem partim quoad
Præcognita, partim quoad Præcepta. Præ-
cognita habent tum Generalia, de Fine, quæ
vel essentialia, tum quoad existentiam, quòd
detur aliquis finis, tum quoad differentiam,
quòd finis alius sit ἐνέργεια, alius ἔργον, item ali-
us intermedius, alius ultimus, cap. 1. Et de po-
steriore Speciatim, quòd detur ultimus finis
cap. 2. Vel Circumstantialia, seu accidenta-
lia, partim de tradendi modo seu methodo,
C 2 partim

partim de Auditore idoneo. c. 3. Præcepta
sunt vel de ipso Summo Bono, vel de eiusdem
Subiecto. De illo agitur partim *sephuxōs*
seu remotivè, idque tum indirectè, quare tot
sint discrepantes opiniones de Summo Bono,
quia nimirum sint diversa Vita & hominum
genera. c. 4. tum directè, quod S. B. non sit
1. in voluptate, 2. honore, 3. divitiis, 4. habitu
virtutis c. 5. nec deniq; in Ideis Platoniciis c. 6.
partim *deluxōs* seu assertivè, quod sit in operati-
one secundum virtutem. Idq; vel quoad an-
tecedentia, tum totaliter, quoad definitio-
nem. c. 7. tum partialiter, quoad defini-
tionis explicationem; & vel respectu Generis,
quare sit operatio: vel Differentiæ, quare secun-
dum virtutem, c. 8. vel deniq; causæ effici-
entis, de quâ tum affirmativè, quod sit à DEO,
tum negativè, quod non sit à fortunâ, c. 9.

Vel quoad consequentia, affectionibus
vel externis, partim temporis, quod S. B. pos-
sit acquiri in hac vitâ. c. 10. tum relatorum,
an pertineant ad illud parentes & amici. c. 11.
tum denique qualitatis, quod sit bonum hono-
rabile c. 12. Vel internis, ratione subiecti, quod
animus noster possit considerari ab Ethico. c. 13.
Hac generali delineatione Lib. 1. præmissa præ-
cipuas

capitula singulorum Capitulum theses nunc porro
delibabimus, cui conatui nostro DEUS feliciter
succurrat!

TH. I.

R Est inchoat Aristoteles do-
ctrinam moralem ab iudaymo-
vολογία, sive doctrina de
summo Bono.

Ἐκθεσις. Quia est doctrina practica,
adeoque ad actionem referenda: in omni-
bus verò actionibus præcipuè consideran-
dus est finis, qui dat modum & mensuram
actioni. 2. quia finis in actionibus habet
rationem principij Arist. 6. Eth. c. 5. Est
enim primum in intentione & ultimum in
executione. Oportet igitur summum
Bonum, tanquam finem, esse præcogni-
tum, antequam de mediis ad illud conse-
quendum idoneis agatur.

TH. II.

Datur aliquis finis rerum & actio-
num humanarum.

Ἐκθεσις. Quia cuius aliquod bonum est,
ejus etiam aliquis finis est: ratio conseq. est,

quia finis & bonum coincidunt. Atqui actionum humanarum est aliquod bonum. E. earum quoque est aliquis finis. Min. prob. quia in omni arte & disciplinâ expetitur aliquod bonum: ergo etiam aliquis finis. Probatur hoc tum ex Boni definitione: Bonum enim est, quod omnia expetunt: *τιγαθόν ἐστι, ἃ πάντες ἐπιτετα.* tum exemplorum & testimoniorum inductione.

TH. III.

Non est unus, sed plures fines actionum humanarum.

Ex 9. Quia quædam actiones humanæ referuntur ad alias actiones, tanquam ad finem, qui dicitur *ἔργον* seu opus: quædam verò in sola operatione acquiescunt, & dicuntur *ἐπέργεον*. Ut igitur opus ipsum & operatio seu actio diversa sunt: ita etiam diversi sunt fines. 2. Quia fines alij sunt ultimi, seu architectonici, ad quos omnia referuntur: alij intermediij, qui ad ultimum illum consequendum diriguntur. Unde consequitur, fines, qui dicuntur *ἔργα*, esse præstantiores finibus, qui dicuntur *ἐπέργεον*, &

35

& ultimum esse præstantiorem interme-
diis.

TH. IV.

Datur aliquis ultimus finis actio-
num humanarum.

Ex. 1. Quia datur aliquid propter
se expetibile, & cujus gratia omnia expe-
runtur: ergò datur quoque finis ultimus,
qui est summum bonum. 2. Aliàs enim
appetitus noster progredieretur in infini-
tum, dum non haberet, in quo acquiesce-
ret. At verò hoc est absurdum: *Aristot.*
lib. 2. Met. c. 2. ergò & illud. Imò appeti-
tus planè esset vanus & irritus, quod itidem
non dicendum. Cùm DEUS & natura
nil faciant frustra.

TH. V.

Consideratio ultimi finis pertinet
ad Philosophiam moralem.

Ex. 1. Uti hæc consideratio multum
prodest ad vitam rectè instituendam, quan-
do quidem ad summum boni consecutionem,
tanquam ad communem scopum, actiones
humane dirigendæ sunt: Ita pertinet non
nisi ad illam disciplinam, quæ præstantissi-

ma est. Talis autem est Ethica: (generaliter accepto vocabulo, pro totâ Philosophiâ practica: Ergò, Min. prob.) quia aliis scientiis & artibus præscribit modum, quatenus sint tolerandæ & excolendæ, 2. quia præstantissimas sub se complectitur, vid. artem militarem, Oeconomicam, Rhetoricam. 3. harum ministerio utitur. 4. & earum fines sub se comprehendit.

TH. VI.

3. **N**on omnis juvenis est idoneus auditor Ethicæ c. 3.

Eu. J. An dentur exactæ Demonstrationes in Ethicis, nec ne, quia superiori Exercitat. ch. 22. p. 24. cum Aristotele negatum probatumque dedimus, hoc loco repetere super sedemus; de Auditore idoneo præceptorum Ethicorum thesin nostram confirmantes: Constituit autem Philosophus *Juvenem duplicem*, νέον τὴν ἡλικίαν, καὶ νέον τὸ ἠῆθ' ἠγαρόν, i. e. Juvenem *etate*, & juvenem *moribus*. Ille est, qui ratione utitur, impetum affectuum sentit, & disciplinam admittit: Hic verò, qui luxuriatur, nullam rationis & appetitus pugnam sentit.

tit, & licet plures habeat annos, ob affectuū
 imperium tamen quāsvīs admonitiones
 negligit. Et tales possunt etiam esse senes,
 intellectu & affectibus similes juvenibus.
 Hi posteriores non sunt apti auditores Ethici
 1. quia sunt ἀπειροὶ τῶν καὶ τὸν βίον περι-
 ζεῶν h. e. destituuntur experientia rerum
 in vita humanā, nec possunt exactè de his
 iudicium ferre. 2. quia propter affectus,
 quibus indulgent, præcepta ad usum trans-
 ferre nequeunt. Bona verò actio moralis
 non potest cum perturbationibus animi
 consistere.

TH. VII.

Officium auditoris Ethici consi-
 stit in tribus.

EX. 1. Ut habeat notitiam hone-
 storum ac turpium. 2. ut sit amans hone-
 statis. 3. ut cupiat bonis præceptis obtem-
 perare, facere honesta & vitare turpia.

TH. IIX.

Genera hominum, juxta Hesio. C. 4.
 dum, tria sunt:

EX. I. Eorum, qui ex seipsis sapiunt,
 & agunt ea, quæ recta & honesta sunt, & di-
 cun;

euntur *μεγαλοισοι* i. e. *optimi*. II. Eorum, qui ex se quidem non sapiunt, benè monentibus tamen obtemperant & sunt *ἐπαινετοί* i. e. *laudabiles*. III. Eorum, qui nec ex se sapiunt, nec benè monentibus obtemperant, & dicuntur *ἀχρηστοί* i. e. *inutiles*. Quod sic ex Græco reddimus:

*Optimus est is, qui sese sapit ipse magistro:
Dign' laude venit, qui pareret recta monenti:
Sed stolidus, nec iussa sequens, vir inutilis ex-
stat.*

TH. IX.

DE Summo Bono varie & discrepantes sunt opiniones.

Ex 9. Ultimum finem sive summum Bonum esse *εὐδαιμονίαν* seu beatitudinem aut felicitatem, apud omnes in confesso est. Sed quodnam hujus objectum sit, sive in quo sit ponenda præcipuè illa beatitudo, in eo non omnes æquè consentiunt. Causam adsignat Aristoteles, *quia diversa sunt hominum genera*, alij enim sunt docti, alij indocti, alij divites, alij potentes etc. qui diversimodè de S. B. judicant.

TH. X.

TH. X.

Quatuor sunt, juxta Aristotelem,
vite genera.

εκθ. Intelligit μάλιστα περιέχοντα, ma-
ximè conspicua. Nimirum 1. ἀπολαυστι-
κόν, Voluptuosum, Summum B. ponens in
voluptate. 2. πολιτικόν, civile & ambitio-
sum, S.B. in honore: 3. θεωρητικόν, contemplati-
vum, S.B. in contemplatione, & 4. χρηματι-
στικόν, questuosum, S.B. in divitiis collocans.

TH. XI.

Voluptas non est summum Bonum.

εκθ. Quia 1. debet esse bonum pro-
prium: Voluptas verò est communis ho-
mini cum bestiis. 2. debet hominem per-
ficere & meliorem reddere: Voluptas ve-
rò eundem facit deteriore, scil. φορητικόν,
importunum ac stolidum: imò ἀνδραποδωδην
servilem, & indignum liberali hominum
ingenuorum commercio. Causa vero,
cur plerique sedentur voluptatem, sunt 1. quia
illa est amica naturæ & grata sensibus. 2.
quia exemplis Magnatum voluptatibus
deditorum invitantur, uti Sardanapali, He-
liogabali & aliorum.

TH. XII.

5 **H**onor non est Summum Bonum.

EXD. Quia 1. non est bonum proprium, ἐστὶ γὰρ ἐν τοῖς ἡμῶσι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ ἡμωμένῳ, magis est honorantis, quam honorati. 2. est instabile bonum, siquidem pendet ab incerto hominum iudicio & arbitrio. 3. quia non propter se est expetibilis, sed propter virtutem, unde etiam dicitur *præmium virtutis*. Hinc & veri honoris notæ tres solent assignari, ut deferatur 1. à notis, cum ignoti nequeant verum perhibere de aliquo testimonium. 2. à prudentibus, & qui iudicare dextrè de virtute alicujus possunt. 3. propter virtutem. Secus enim non est verus aut jure competens, sed adulatorius honor.

6 **S**ummum Bonum non est in habitu Virtutis.

EXD. Hæc opinio fuit olim plurimorum Philosophorum teste *Lactant. Firmiano Lib. 3. Divin. Instit.* Sed erronea est. 1. quia iste habitus potest etiam esse in dormiente & otioso. 2. imò etiam in calamitoso &

& misero, quos tamen verè felices ne-⁴⁾
mo prudens dixerit.

TH. XIV.

Summum Bonum non est in divitiis.

EX. 9. Quia divitiæ sunt violentæ &
sæpè per fas & nefas acquisite. 2. reddunt
homines petulantes & superbos. 3. non
propter se expetuntur, sed propter usum.
4. sunt instabiles & fortunæ casibus ob-
noxia.

TH. XV.

*Summum Bonum non est in Contem-
platione Idearum.*

EX. 9. Quia 1. tales Ideæ non dantur
quam thesin contra Preceptorem suum
Platonem ponit & defendit Aristoteles,
salva tamen illius autoritate. 2. Quia licet
daretur, non tamen studio & industria ac-
quiri posset, siquidem vix mente est perce-
ptibilis. 3. Idea est Universalis & commu-
ne quippiam: S. Bonum autem pertinet
ad singulos. 4. Nemo ex artificibus Ideam
curat. 5. neque etiam cognitio Idearum ad
actiones civiles obeundas utilis est.

TH. XVI.

I *Idea Platonica non dantur.*

Ex 9. Socrates & Plato omnium rerum singularium dari communes seu universales Ideas statuerunt, adeoque omnium bonorum quoque unam quandam finxerunt Ideam sive formam essentialem, per se alicubi existentem, à quâ omnia reliqua bona singularia suam habeant essentiam & notitiã: quam opinionem refutat Aristotel. sequentibus argumentis: 1. quia in bonis datur prius & posterius; ubi verò hoc, ibi nō datur communis idea. 2. quia bona sunt in diversis Prædicamentis: ergo non potest eorum comunis esse idea, cum non habeant communem definitionem. 4. Boni non est una scientia. 5. Ideæ & rerum singularium eadem est definitio: Ergo conveniunt re ipsa.

C. 7. **S** *Ummum bonum est ultimum & perfectissimum bonum.*

Ex 9. Meritò dicitur *ultimum*, quia ad illud reliqua bona diriguntur, in eò concurrunt, ejusque gratiã omnia fiunt in vitã hu.

humana. *Perfectissimum* verò bonum est, quia 1. propter se & non propter aliud expetitur. 2. est bonum *αὐτὰρ᾽ ἑαυτῷ*, seipso contentum & sibi ipsi sufficiens. 3. accessione aliorum bonorum in se non fit melius aut perfectius. 4. quia non recipit ex conditione naturæ suæ magis & minus.

TH. XIIX.

Bona in genere considerata sunt diversa.

Ex. 9. c. Vel enim considerantur, I. *ratione finis*, & tunc sunt vel *imperfecta*, quæ nunquam propter se, sed semper propter aliud expetuntur, ut pecuniæ & opes: Vel *perfecta*, quæ tum propter se, tum propter aliud expetuntur, ut Virtus & honor, doctrina, sanitas, etc. Vel denique *perfectissima*, quæ tantum propter se expetuntur, ut *εὐδαιμονία* s. felicitas. II. *ratione subjecti*, alia sunt *bona animi* ut ingenium, iudicium, memoria, eruditio, etc. Alia *corporis*, ut sanitas, pulchritudo, agilitas etc. alia denique *fortune* ut honor, dignitas, opes, pecuniæ etc. Inter quæ *prestantissima* sunt *bona animi* 1. quia sunt hominis propria

pria bona: 2. perficiunt prestantissimam hominis partem videl. mentem & intellectum. 3. sunt stabilia, nec facile auferuntur. 4. Horum beneficio etiam coetera bona possunt comparari.

TH. XIX.

Summum Bonum siue beatitudo civilis, est operatio anime rationalis, secundum virtutem optimam & perfectissimam in vita perfecta.

Εκθεσ. Hanc definitionem essentialem S. B. que Græcè sic habet: Εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνέργεια ψυχῆς λογικῆς κατ' ἀρετὴν αἰετὴν καὶ τελειοτάτην, ἐν βίῳ τελείῳ, secundum suas partes opere fuerit precium explicare.

Constat verò Genere & Differentia. **Genus est operatio:** quia uniuscujusque rei bonitas & perfectio ex operatione ejus aestimatur, quod probat Aristot. inductione tum opificum & artificum, tum singulorum corporis humani membrorum, que tumdemum perfecta dicuntur, quando rectè munere suo funguntur. Intelligitur itaque h. l. summum Bonum Practicum, non Theoreticum, quod est functio ani-
mi

mi contemplativi secundum perfectam virtu-
 tem intellectualem, quæ sapientia est, inclu-
 dens omnes cæteras particulares scien-
 tias, Jac, Mart. Synops. Eth. lib. 1. p. 17.
 Differentia petitur 1. a causâ efficiente; quòd
 sit operatio animæ rationalis: quia 1. est ani-
 mi bonum, non corporis. 2. quia cum
 tres sint animæ humanæ facultates, scil.
 vegetativa, sensitiva & rationalis, priores du-
 as homo cum plantis & brutis communes
 habet, quibus tamen S. B. non competit,
 relinquatur, esse operationem, animæ rati-
 onalis, quæ propria homini, quandoqui-
 dem & ipsum est οἰκείον ἀγαθόν seu bonum
 proprium. 2. a forma: quòd sit operatio
 secundum virtutem optimam & perfectissimam:
 quia in S. B. non sufficit sola virtutis præsen-
 tia, sed requiritur etiam ejusdem excellen-
 tia, quanta quidem humanis viribus potest
 comparari: Optimum enim & perfectis-
 simum Bonum, optimam quoque & per-
 fectissimam formam, h. e. virtutem requi-
 rit. Intelligunt autem plerique Interpre-
 tes Aristot. per virtutem optimam & perfe-
 ctissimam unamquamque virtutem in excellenti
 gradu consideratam. Vid. Golius l. 1. Eth. c. 7.

*p. m. 32. 3. a subjecto: in vitâ perfectâ. Qui-
bus verbis triplex indigitatur in subjecto
perfectio. 1. ætatis quæ sit matura, & ad mi-
nimum juvenilis: 2. judicij & rationis, quò
pertinet rerum experientia, & solida judi-
cii constantia. 3. temporis & actionis: Sicut
enim una hirundo non facit ver; ita una a-
ctio non parit felicitatem. Et sicut non
est breve & momentaneum bonum, ita
nemo in momento redditur perfectus &
beatus.*

TH. XX.

3. 8. **D**E Definitione S. Boni accuratè est
Agendum.

Ex. 8. 8. Definitiones enim numeran-
tur inter principia; Principium verò re-
rum benè est constituendum. Etenim qui
accuratè cognita habet principia, jam di-
midium propè eorum, quæ in aliqua disci-
plina traduntur, habet cognitum: eo quòd
ex notitia Principiorum deducamur in no-
titiam eorum, quæ sunt incognita. Hanc
itaque rectè assignatam esse probat Aristo-
teles hoc C. 8. per singula membra, confir-
matque Authoritate Veterum Philosopho-
rum.

IVIR

rum eorumq; in sententiæ de S. Bono cōve-
nientia. Quoad Genus quidem, quod
poti' in actione, quam habitu Virtutis con-
sistat S. B. quia operationes animi sunt pre-
stantissima, & habent rationem finis: po-
tentia enim datur propter operationem:
& quia 2. beatum esse est benè agere. Et
sic quoad reliquas etiam partes.

TH. XXI.

*Bona externa (fortune & corporis)
non constituunt S. Bonum, sed or-
nant & adjuvant.*

EXD. Non sunt illa quidem causæ
per se felicitatis, sed tamen sunt instrumen-
ta virtutis melius exercendæ, sic v. g. robur
corporis Fortitudini, divitiæ Liberalitati,
possessions Justitiæ exercendæ melius in-
serviunt. 2. Horum absentia S. Bonum non
quidem penitus tollit, sed tamen obscurat
& non nihil impedit. 3. Magna est cognatio
beatitudini cum fortunæ prosperitate. Ille
enim vulgò censetur felix & beatus, cui o-
mnia prosperè succedunt.

TH. XXII.

*Estè omittitur in Definitione S.
Boni, voluptas seu jucunditas.*

D 2

EXD.

εκθ. Est enim accidens, quod ad naturā & essentiā S. Boni non pertinet. Intel-
lige *Voluptatē animi*, quæ sola vera est volup-
tas, *non corporis*, quæ cum S. Bono nihil ha-
bet commercij. Interim illa non penitus
excluditur ab illa Definitione, quia 1. vir
bonus amat operationes secundum Virtu-
tem; quod verò quis amat, hoc ipsi est ju-
cundum. *Voluptas verò est gratum conse-*
quens actionis virtuosa. 2. Quia virtutum
operationes per se sunt jucundæ & cum
voluptate quadam conjunctæ: & 3. quia
omne bonum est honestum & jucundum.

TH. XXIII.

9° **A**ffectiones S. Boni sunt variae, a-
deoq; distinguendæ.

εκθ. Plerique affectiones S. B. distin-
guunt in essentielles sive internas, & acci-
dentales seu externas. Illarum Dn. D. Jac.
Martini l. c. numerat X, quod sit 1. θεόσδοτον,
i. e. divinitus concessum, 2. ἀκρότατον καὶ
τελειότατον τῶν πρακτῶν: summum & perfe-
ctissimum in actionibus humanis. 3. αὐτάρ-
κες, sibi ipsi sufficiens. 4. ἐκεῖνον, proprium.
5. τίμιον, honorabile. 6. δυσσφαίρετον, sta-
bile.

bile. 7. καθ' αὐτὸ αἰρετὸν, propter se experi-
 bile. 8. θεῖον, divinum. 9. πολὺκοινων, com-
 mune multis, sive patens latisimè. 10.
 quod facit hominem τετραγώνον, quadra-
 tum, sive constantem.

TH. XXIV.

Summum Bonum contingit hominī
 divinitus.

Ex 9. Non quasi DEUS bona sua pla-
 nè ἀμέσως homini largiatur, & absq; omni
 curā ac labore: cū DEUS vendat nobis illa
 labore, Epicharm. Hinc quoq; tritū illud:

Fortunæ faber est quilibet ipse suæ.

Sed 1. quia DEUS est omnium bonorum,
 etiam minimorum autor. 2. præstantissi-
 mum bonum meritorè præstantissimæ cau-
 sæ adscribitur. 3. quia est præmium vir-
 tutis, adeoque illā præstantius; quā tamen
 in rebus humanis nihil est præstantius. 4.
 multis est commune.

TH. XXV.

Summum Bonum non est Fortuna.

Ex 9. Quoniam absurdum est, rem
 certam & quidem præstantissimam fortu-
 næ adscribere incertæ. 2. Et quia est ab a-
 nima

animâ rationali profectum, & per virtutem
 acquisitum. 3. crebris actionibus compa-
 ratum & per omniâ vitam confirmatum.
 4. alias frustra de eodem consequendo le-
 ges & præcepta darentur.

TH. XXVI.

Nec bestie nec pueri sunt capaces
 10. Summi Boni.

Ex 9. Brutum non esse subiectum
 felicitatis civilis probat Aristoteles hoc ca-
 pite, 1. quia ipsum, utpote omni ratione
 destitutum, non potest agere secundum
 virtutem; Imò 2. brutis planè non com-
 petit actio proprie dicta. Pueris verò Sum-
 mum bonum derogat Philosophus, 1. quia
 ob ætatis imbecillitatem carent meliore
 rationis usu. 2. nec habent virtutem per-
 fectam in vitâ perfectâ, sed variis fortunæ
 casibus sunt obnoxii. Quod si verò beati
 appellantur, fit illud propter spem futuræ
 virtutis & felicitatis, ex indole ipsorum
 præclara, aliisque futurarum virtutum si-
 gnis conceptam.

TH. XXVII.

Summum bonum in hac vitâ potest
 Acquiri.

Ex 9.

51

Ex Jero. **Causam dubitandi de veritate**
hujus thescos olim præbuit Solon, qui Cra-
so Lydorum regi, utrum se beatum judica-
ret, interroganti respondit, juxta Ovid, libo
3. *Metamorph.*

- - - *Ultima semper*

Expectanda dies homini, diciq; beatus

Ante obitum nemo supremaq; funera debet.

Sed respondemus: Sententia Solonis vel
accipitur de Mortuis, quasi illi demum sint
beati civiliter: & tunc est falsa. Siquidem
isti non possunt agere secundum virtutem.
E. nec beatitudo civilis ipsis potest tribui.
Vel de vivis:

Et tum distinguimus inter summam &
perfectissimam felicitatem, qualis supra hu-
manam sortem constitutis competit, nec
in vivorum quenquam cadit: & inter hu-
manitus perfectam, quæ vitæ & naturæ huic
congruit. Talem verò contingere posse
homini probat Aristoteles, 1. quia causæ fe-
licitatis, nempe virtutes, sunt in viventibus.
Ergò etiam earum effectus. 2. quia dantur
in hæc vitâ operationes virtuosæ: E. datur
etiam beatitudo. 3. Virtus est res certa
& stabilis. E. etiam certa est & stabilis feli-
citas.

citas: qualis enim causa est, talis est & effectus. 4. Et si quis dici beatus post mortem potest, necesse est etiam fuisse beatum, antequam moreretur.

TH. XXIIIX.

Fortune casus beatitudinem civilem hominis auferre nequeunt.

Ex D. *Tà τυχη* seu fortuiti casus aduersi, si magni sunt & graves, dolorem quidem afferre, & vitam hominis beati affligere, imò & virtutis exercitium aliquadantenus impedire possunt; Sed non penitus tamen adimunt: 1. quia beatus est is, qui ex virtute perfectè agit, sicuti miser dicitur propriè, qui est privatus virtutibus 2. *Ethic. c. 1. & 2.* quia igitur possessionem eius, in quo felicitas consistit, non potest amittere, scil. virtutem, sequitur, quod nec felix esse desinat. 2. quia beatus seu vir bonus utramque fortunam fert decenter: misericordie itaque licet afficiant populariter; non tamen essentialiter mutant aut tollunt beatitudinem.

TH. XXIX.

Fortune casus posterorum pertinent etiam ad beatos defunctos.

Ex D.

53

Ex 9. Effet enim ἀφίλον, inquit Ari-
stotel. seu ab amore naturali alienum, non
affici mutuis commodis & incommodis:
presertim cum illa συμπάθεια non sit in
corpore, sed in animo immortalis: quia
communis hominum opinio ita fert, quasi
mortui etiam afficiantur quodammodo
casibus posterorum. Quicquid verò hu-
jus sit, certum & indubitatum nobis est,
quod casus isti, quicumque tandem sint, be-
atitudinem defunctorum non mutant, aut
ex felicibus reddant infelices, aut contra.

TH. XXX.

*E*ffectus immediati Summi Boni
sunt tum Bona Conscientia, tum
Voluptas honesta.

Ex 9. Utrumq; enim ex S. Boni essen-
tia, tanquam causa immediata fluit, adeò,
ut illa posita, etiam hæc ponantur & neces-
sariò consequantur. Bona quidem Consci-
entia definitur, quòd sit notitia indubitata,
conjuncta cum recordatione rectè cogitatorum,
dictorum & factorum, cujus actio in excusando
consistit. Jac. Martin. lib. 1. d. S. B. c. 6. p. 32.
Pleniorẽ conscientię in genere confide-
ratq;

ratę definitionem vide apud *Dn. D. Bald.*
Lib. 1. de Consc. cas. c. 3. p. 7. Bresser. l. 1. de
Consc. c. 2. n. 19. Voluptas honesta (hec enim
 sola velut faboles est *S. Boni*, non inhone-
 sta, quę ex inhonestis actionibus provenit:)
est gratum consequens actionis virtuose. Vir
 bonus enim delectatur actionibus rectis &
 a virtute profectis, easq; solas pro veris ha-
 bet voluptatibus, eò quòd novit, virtutem
 rerum & actionum humanarum verissi-
 mam certissimamq; esse mensuram.

TH. XXXI.

C. 12 **S**ummum Bonum non est bonum lau-
 dabile, nec ἰδέτερον sive neutrum, sed
 honorabile.

Ex 9. Trimembris est hec thesis, ic-
 circo triplici probatione stabilienda. *Non*
esse Bonum laudabile, inde constat, quia est
 ex rebus optimis & prestantissimis: His ve-
 ro laus non solet tribui. Laus enim tribui-
 tur illis rebus, quę referuntur ad aliud, tan-
 quam ad finem, v. g. virtutibus, & dotibus
 tum animi, tum corporis. Felicitas verò
 ad nullum aliud bonum refertur: est enim
 ultimus finis. *Neq; est Bonum Neutrum,*
sive

sive intermedium: Talia enim vocantur potentie: qualis S. Bonum non est, sed potius est operatio, sive actus secundus. Relinquitur ergò, quod sit Bonum *τίμιον*, seu honorabile: 1. quia est præstantissimum: Uti enim res parvæ laudantur; sic res magnæ, arduæ & divinæ honorantur. 2. quia est principium & finis omnium bonorum, ad quod omnia reliqua referuntur.

TH. XXXII.

Ad Philosophum moralem pertinet, C. 13.
consideratio virtutis.

Ex 9. Quia in ejus operatione seu actu S. Bonum morale consistit. Cum itaq; virtus ingrediatur definitionem S. Boni, necessario ejus cognitio hîc quoque requiritur. 2. Præterea Philosophi practici munus & scopus est, viros bonos & cives legibus obtemperantes efficere, quod sine virtutis cognitione fieri nequit.

TH. XXXIII.

Philosophus moralis animum humanum quoq; debet cognoscere.

Ex 9. Est enim animus subjectum virtutis. Sicut igitur Medicus considera-

re

re debet corpus, in quod agere, & cui me-
deri cupit: ita & Ethicus animum consi-
deret, necesse est, quem informare & virtu-
tibus imbuere constituit.

TH. XXXIV.

Duae sunt principales animi huma-
ni facultates seu potentiae.

εκδοσ. Generalem potentiarum a-
nimi cognitionem sufficere hoc loco ratus
Aristoteles, varias tantummodò earum
species enumerat. Principales constituit
duas: λογικὴν, *rationalem*; & ἄλογον, *irratio-
nalem*. Illa est duplex: vel Ἰπτισημονικὴ, seu
intellectiva, quâ res, & earum causas cogno-
scimus. Vel λογιστικὴ, *ratiocinativa*, quâ de
rebus faciendis vel fugiendis consultamus
& deliberamus. Irrationalis itidem duplex
est: vel φυτικὴ, seu *vegetativa*, quæ nihil
cum ratione commune habet; complecti-
turq; tres potentias, τροφικὴν, *nutritivam*;
αὐξητικὴν, *augmentativam*; & γεννητικὴν, *gene-
rativam*: Vel est ἐρετικὴ seu *appetitiva*, quæ
aliquid cum ratione commercij habet,
(quatenus ab ea regi potest,) quâ res obje-
ctas aut persequimur aut fugimus: & hujus
duæ vicissim sunt potentie, θυμοειδής, *irasci-
bilis*.

bilis, & ἡδονικὴ, concupiscibilis: Ex quib⁹ posterior, scil. ἐπιθυμητικὴ seu appetitiva propriè tantum pertinet ad Ethicam, quæ docet, quomodo affectus ratione sint regendi & domandi, ne modum excedant. Hanc distinctionem verò potentiarum animi propterea subjicit Aristoteles, ut ostendat differentiam Virtutum in XI. morales, & V. Intellectuales seu Dianoeticas, de quibus Lib. seq. ex professo acturus erat.

TANTUM DE LIBRI I. CAPITIBUS.

SUPERPONDIA.

- I. An Logica, cùm dicatur χεῖρ φιλοσοφίας & ὄργανον ὀργάνων Aristoteli, ad reliquas Disciplinas capeffendas sit necessaria? Disting.
- II. An præcepta Ethica juventuti, in scholis celebrioribus versanti, sint proponenda? Affirm.
- III. An homo possit plures fines ultimos habere propositos? Neg.
- IV. An possit actu felix dici in magnis miseriis constitutus? Affirm.
- V. An Oratoribus dandus locus in civitate? Affirm.

Ex-

ne-
nsi-
tu-
na-
a-
tus
m-
uit
rio-
seu
to-
de
us
lex
hil
xi-
m;
ne-
uq
et,
ie-
us
sci-
lis

*Excitata indolis Iuvenij,
ad patrias tendenti laudes,
Divinam benedictionem!*

Fortis eques, clara palma quò prensae
honores,

*Ad metam properat non remorante
gradu.*

*Ingenium pariter, quod Phœbus ad ardua finxit,
Palladis in stadio clara brabeja cupit.*

*Hinc pectus fodicat generosum vivida virtus,
Laudis amor cupidum nocte dieq; lacit.*

*Hoc calet igne, BONI SUMMI succensus amore,
RITTERUS, Sophies tentat adire tholos.*

*Pergit Palladium, RITTERE, capeffere cursum;
Palladis & Themidos sic eques acer eris.*

*Non opus hortatu; stadium decurris alacri
Mente: BONVM SUMMUM meta laboris erit.*

ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν

PRÆSES.

Summum quare Bonum, quasitum exer-
ce Beatum

Te bonus & qui vis dicet, erisq; bonus.

*Absque verborum multitia juveni à
morum & studiorum laude appri-
me commendabili ἔνδον μόνος ἄλτα
quaq; in studiis academ. apprec.
Lm q; adj.*

*M. Job. Cammerhofius
Gymn. Hall. Contr.*

Ornatiss. Juro. Johanni Baptista Rittero

Ethicè disputanti.

IANE mi, perdocte nepos Minervæ,

Qui lubens ades Ethica sacratas

Mente lustrasti vigili, Themistos

Instar alumni.

Tecano jam Palladis aginosa

Militem, culteq; Ethices sodalem

Strenuum, quicquid placuit perenni

Discere nisu.

Te, bibas cum fervidiore fauce

Sapientia dulcem laticem caballi

Phocidos, magno celebris brabejo

Cinget Apollo.

Tu pias pueris recreas Camœnas

Moribus: linguâq; gravem reflectis

Melleâ Suadam, superis docentum

Gratus & imis.

In perpetuam Amicitiz tesseram

benivola mente adjiciebat

B. M. P. B.

Diversos divertia juvant, aut complacet hocce

Quod RITTE Bonû suscipis ipse modo

Dum bene moratus conscendis pulpita Phœbi

Civilis promens lemmata docta viri

Summi perge Boni magnam contingere partem,

Sic Evandeteris, docta brabea ferens.

Sic currente crena Amico tuo

amicissimo proper.

Fabian Calovius, Morung, Prut.

Ornatissimo & præclaræ Spei Iuveni
JOHANNI BAPTISTÆ RITTERO,
Ethicè disputanti, S.

H Aud nos una tenet cura, nec omnibus
Mens concessa eadem. Querit at hic trabe
Per vastum pelagum regna potentia.
Illum castra juvant, & lituo tubæ
Permistus sonitus, bellæq; tristia.
Hic fœcunda suorura colit bove,
Committitq; timens pauperiem malam,
Sulcis Triptolemi pinguia munera.
Longè te melior cura trahit, mala
Dum mundi removes gaudia, dum juvant
Artes ingenuæ te penitissime,
Splendentisq; rapit mox Ethices nitor.
Hinc perdocta modò Lemmata ventilas,
Hinc promis meritò primitias tuas.
Hinc te mox capiet Pieridum Domus.
Ad nisus licitos pergito! pergito!
Et nunquam genii destrue flammulam.
Sic lauru tua mox tempora Delphicâ
Omninò Dea cinget Sapientiæ,
Ac lumen patria, Tu rediens, eris.
in perpetuum amicitiaε Τερψιχρον
hæc scribeb.

Johannes Olearius
Hall. Saxo.

65604

Handwritten text, possibly a title or description, partially obscured by the label.

ULB Halle
007 397 542

3

VD 17

